

บทที่ 5

ความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านภาษา

หัวข้อ

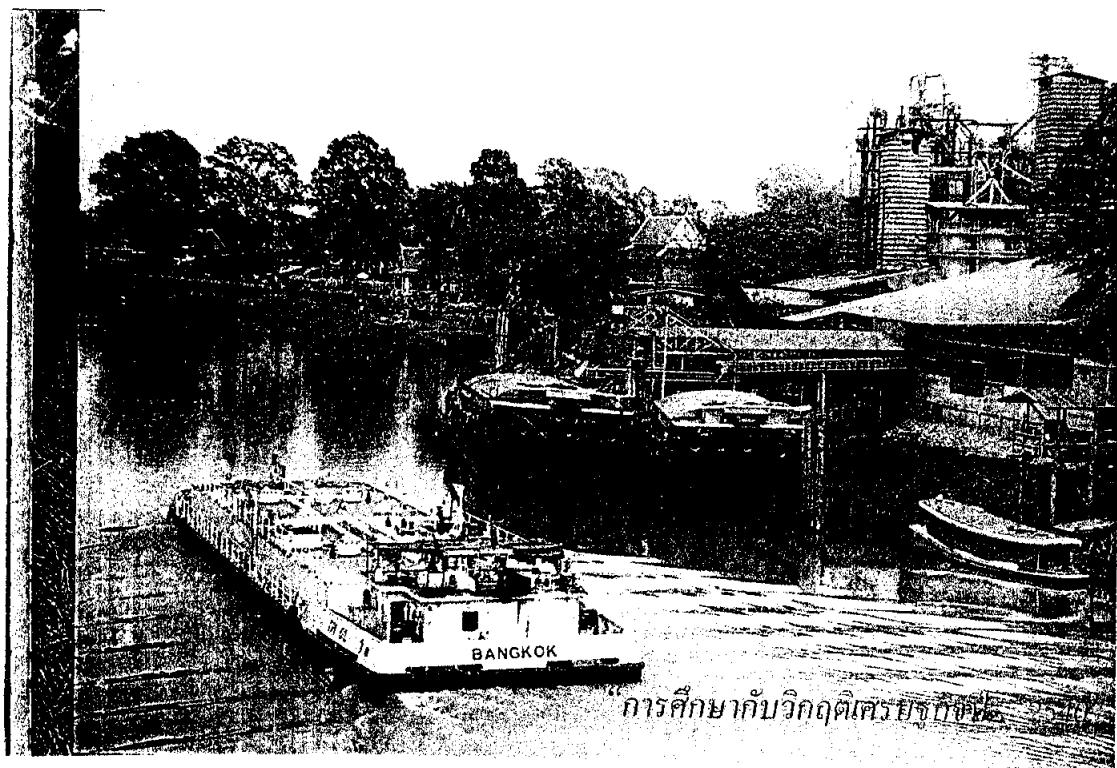
1. บทบาทของการศึกษาในการพัฒนา
2. ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับสังคม
3. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
4. บทบาทของการศึกษาในการพัฒนาสังคม
5. แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม
6. การพัฒนาวัฒนธรรม
7. การศึกษาทำหน้าที่พัฒนาวัฒนธรรม
8. การศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจ
9. ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจ
10. แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ
11. การศึกษากับการพัฒนาทางการเมือง
12. อิทธิพลของสื่อมวลชน
13. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี
14. ความเปลี่ยนแปลงของแบบแผนการดำเนินชีวิต

แนวคิด

เนื่องจากการศึกษาเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาคน ไม่ว่าจะเป็นสังคมเล็ก หรือ สังคมใหญ่ คือดั้งแต่ครอบครัวไปจนถึงในสังคมประเทศชาติ ตลอดจนสังคมโลกต่างก็มี กิจกรรมที่ต้องการทำร่วมกัน ติดต่อกัน พึงพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่เดิมมนุษย์เรียนรู้สิ่ง ต่างๆ จากธรรมชาติบ้าง ดาวดวงนั้นห้องฟ้าบ้าง แต่เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ จึงทำให้มนุษย์มีการเรียนรู้ศึกษาค้นคว้าอยู่ตลอดเวลา ศาสตร์ต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ในความเป็นอยู่ของมนุษย์ ได้แก่ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และอื่นๆ จึงมีบทบาทอันสำคัญยิ่งที่ทำให้การศึกษาต้องมีส่วนสัมพันธ์กับ ศาสตร์ต่างๆ เหล่านี้ ในขณะเดียวกัน ศาสตร์ดังกล่าวก็มีส่วนผลักดันทำให้ต้องมีการ เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ทางด้านการศึกษา เพื่อรับรับกับความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายด้วย

ຄວາມអ່ານຸ້າ

1. ເພື່ອໃຫ້ນັກສຶກສຳໄປທີ່ມີການຮັບຮັດຕະລິການ ໂດຍມີຄວາມອຸ່ນຕົວກຳນົດກຳນົດ
ກຳນົດກຳນົດ
2. ໄກສະແໜງການກໍາຕະຫຼາດໃຫ້ກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດ
ກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດກຳນົດ

การศึกษาภัยวิกฤติในกรุงเทพฯ

บทบาทของการศึกษาในการพัฒนา

ในช่วงระยะเวลาคราว 1950 นักเศรษฐศาสตร์เชื่อกันว่าการศึกษาเป็นองค์ประกอบอันสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เนื่องจากได้มีผู้ศึกษาการลงทุนเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่า บางประเทศได้รับผลตอบแทนสูง บางประเทศได้รับผลตอบแทนไม่สูงนัก และเมื่อนำรายละเอียดมาเปรียบเทียบกัน นักเศรษฐศาสตร์สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลตอบแทนต่างกันคือ พื้นฐานทางการศึกษาของประชาชนในประเทศนั้น จึงเชื่อว่าการพัฒนาการศึกษาเป็นการพัฒนาที่ให้ผลตอบแทนสูง ด้วยเหตุนี้ในช่วงเวลานั้น การศึกษาจึงถูกจัดให้เป็นสินค้าเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง ซึ่งหมายถึงว่าต้องมีการลงทุน เพื่อสร้างทุนมุขย์ หรือกำลังคน อันเป็นหัวใจสำคัญของความเจริญก้าวหน้า หน้าที่สำคัญของระบบการศึกษาก็คือการสร้างคน ให้มีความรู้ทักษะและทัศนคติที่จะช่วยให้อัตราการเจริญเติบโตโดยส่วนรวมสูงขึ้น ส่วนผลกระ geb อีนๆ ที่ไม่เกี่ยวกับเศรษฐกิจจะเป็นเป้าหมายรองลงไป ดังนั้น เมื่อการศึกษามีความสำคัญเช่นนี้ นักเศรษฐศาสตร์จึงเสนอให้มีการวางแผนการศึกษาเพื่อกับการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ วิชาการวางแผนการศึกษาจึงได้เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว จนในปี ค.ศ. 1963 ยูเนสโกจึงได้จัดตั้งสถาบันนานาชาติเพื่อการวางแผนการศึกษา (International Institute for Educational Planning) ที่กรุงปารีส เพื่อบรรนัดวางแผนการศึกษาให้แก่ประเทศสมาชิก (จำนวน นวนิม : 2540)

แนวคิดในการพัฒนานั้นแต่เดิมมุ่งเน้นเฉพาะคนในเมือง หรือชนชั้นปัจจุบัน มาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อมวลชน (Mass Education) โดยเน้นให้การศึกษาแก่ชาวชนบท ซึ่งแน่นอนว่า การจัดการศึกษาของชนบทจะแตกต่างก่อกรจากการจัดการศึกษาให้กับคนในเมือง

ใน ค.ศ. 1972 ยูเนสโก ได้พิมพ์หนังสือ Learning to Be ออกเผยแพร่ หนังสือเล่มนี้ ก่อให้เกิดความสนใจในการปฏิรูปการศึกษาทั่วโลก ข้อเสนอแนะจากหนังสือเล่มนี้คือถ่ายทอดกับของ Coombs คือเสนอให้ระบบการศึกษานำเอาระบบที่มีอยู่ในประเทศมาใช้ให้มากขึ้น แนวคิดที่สำคัญคือการศึกษาของคนจะหยุดนิ่งไม่ได้ เมื่อจบการศึกษาในระบบโรงเรียนเราจะต้องศึกษาต่อไปตลอดชีวิต เพราะโลกสมัยใหม่จะเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดยั้ง และจะเปลี่ยนแปลงรวดเร็วยิ่งขึ้น แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต (Life-long Education) ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องสร้างระบบการศึกษากองโรงเรียนขึ้น คนที่พัฒนาเรียนแล้วจะไปนั่งเรียนในโรงเรียนตลอดปีตลอดชาติไม่ได้ ถ้าเขามีความจำเป็นต้องเรียนตลอดชีวิต เข้าควรต้องใช้การศึกษากองโรงเรียนแทนการเรียนในโรงเรียน (Life-long Education) ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องสร้างระบบการศึกษากองโรงเรียนขึ้น คนที่พัฒนาเรียนแล้วจะไปนั่งเรียนในโรงเรียนตลอดปีตลอดชาติไม่ได้ ถ้าเขามีความจำเป็นต้องเรียนตลอดชีวิต เข้าควรต้องใช้การศึกษากองโรงเรียนแทนการเรียนในโรงเรียน (ก่อ สวัสดิพานิชย์ : 2529)

ธนาคารโลก ตลอดจนมูลนิธิใหญ่ของโลก อาทิ มูลนิธิฟอร์ด และมูลนิธิรอกกีเฟลเตอร์ ให้การสนับสนุนเรื่องการศึกษาแก่โลกที่สามเป็นอย่างมาก ปรากฏว่าระบบการศึกษาของประเทศไทย ต่างๆ รวมทั้งระบบการศึกษาของประเทศไทยกำลังพัฒนาขยายตัวอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว

เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อมีการพัฒนาการศึกษาอย่างกว้างขวางในสังคมต่างๆ แล้ว นักเศรษฐศาสตร์และนักการศึกษาก็ให้ความสนใจต่อประสิทธิภาพภายนอกของการศึกษา การพัฒนาการศึกษาอย่างเข้มข้นน่าจะทำให้เกิดผลดีต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมากmany แต่ประสบการณ์ของประเทศไทยที่สามก็ลับประภัยในทางตรงกันข้าม การขยายการศึกษาอย่างรวดเร็wm กทำให้ผู้จบการศึกษามุ่งหางานนั่งโดยทำเป็นส่วนใหญ่ งานประเภทนี้ ส่วนมากมีอยู่ในเมือง ประชากรจากชนบทมักจะย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในเมือง ถ้าหางานนั่งโดยทำไม่ได้ก็พยายามหางานอื่นทำ ในเมื่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยกำลังพัฒนาขยายตัวไม่มากนัก ตำแหน่งงานจึงมีจำกัด ผู้จบการศึกษาจึงหางานทำไม่ได้ ปัญหาทางสังคมจึงเกิดขึ้น และทวีความรุนแรงขึ้นตามส่วน (ก่อ สวัสดิพานิชย์ : 2529)

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างระบบการศึกษา กับระบบเศรษฐกิจและสังคม เหตุการณ์ที่คุณไทยเผชิญไปแล้วเมื่อประสมกับสภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ และความหายแห่งทางเศรษฐกิจ หรือที่ว่าการศึกษาช่วยพัฒนาสังคมดูไม่ค่อยจะตรงกับความเป็นจริงในปัจจุบันเท่าใดนัก การอพยพของคนชนบทที่เข้ามาทำมาหากินในเมืองหลวงก่อให้เกิดความไม่สงบทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ แทนที่คุณเหตุนั้นจะไปพัฒนาในสังคมของตนเองให้เจริญรุ่งเรือง สร้างที่ทำมาหากิน หรือดึงแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ในการทำมาหากินแบบเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนสามารถมีชีวิตทำมาหากินแบบไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักใช้รู้จักเก็บออมเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ผู้คนไม่ได้รับการปลูกฝังจิตสำนึกให้รักและหวงแห่ง หรือสอนให้รู้จักใช้อย่างถูกต้อง รู้จักปกป้องรักษาให้คงทนอยู่ได้นานๆ

นอกจากนี้ความฟุ้งเฟ้อสู่รุ่ยสุร่ายของเยาวชน ตลอดจนคนกลุ่มนี้ของผู้คนที่อยู่ สังคมระดับสูง นักการเมืองก็เป็นบุคคลอีกกลุ่มนี้ที่สร้างความฟุ้งเฟ้อ เป็นตัวอย่างที่ไม่ควร ยอมรับให้เกิดขึ้นในสังคม เหล่านี้เป็นต้น ยังมีตัวอย่างอีกมากมายที่ทำให้เกิดความมัวเมา หลงใหลไปในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

ดังนั้น การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีวิธีการจัดการเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ ดำเนินไปอย่างเหมาะสมและถูกต้อง

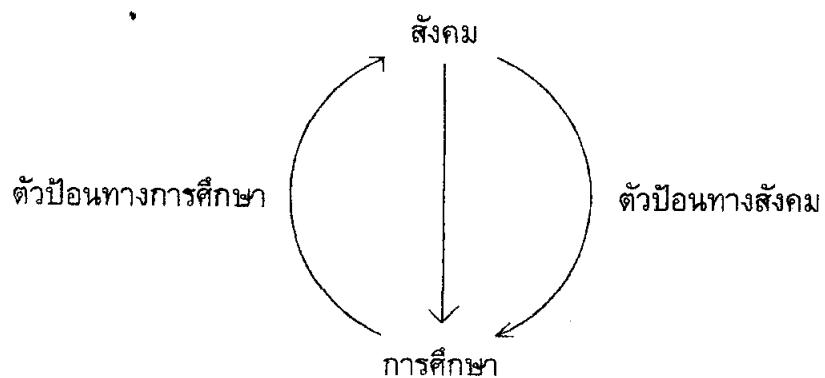
ในสมัยปัจจุบัน เมื่อมีการวางแผนการศึกษา จะพบว่าผู้วางแผนจำเป็นต้องวางแผน การศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เช่นความต้องการกำลังคน เนพะด้านเพื่อการพัฒนา ทำให้มีการขยายการศึกษานางด้าน โดยเนพะด้านอาชีวศึกษาและ ฝึกหัดครูอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาอย่างมาก และเป็นสิ่งที่นักวางแผนจะต้องพิจารณา

ดังนั้น การปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งจำเป็นในกระบวนการ ศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและเพื่อให้มีความ สอดคล้องกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับสังคม

การศึกษากับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือช่วย ให้สังคมพัฒนาไปในทิศทางที่พึงประสงค์ ในขณะเดียวกัน สังคมก็มีอิทธิพลในการกำหนด รูปแบบของการศึกษาด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับ สังคม หมายถลักษณะ ดังที่ ฟาร์เกอร์ลินด์ และ ชาห่า (I. Fagerlind and L. J. Saha) ได้อธิบายว่า เมื่อเริ่มเกิดสังคมมนุษย์ขึ้น ก็จะมีการศึกษา เกิดขึ้น เมื่อการศึกษามีความเจริญมากขึ้น การศึกษา ก็จะเป็นพลังขับดันให้สังคมมีความเจริญ มากขึ้น เช่นกัน และ ในขณะเดียวกัน สังคมที่มีความเจริญขึ้น นั้น ก็จะทำให้การศึกษามีความเจริญ มากขึ้น ต่อไปอีก เป็นวงจรต่อเนื่องกันไป ไม่มีสิ้นสุด ไม่ว่า สังคม ประเภทใด ดังแผนภาพ

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

นักสังคมวิทยาต้องการทราบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร มีสาเหตุอะไรทำให้เปลี่ยน เปลี่ยนเป็นอย่างไร สามารถจะหาแบบแผนของการเปลี่ยนแปลงและทำนายแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่

1. รูปแบบของการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีหลายแบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (สุภารัตน์ จันทวนิช : 2529)

ความก้าวหน้า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์ จากอุดที่ มีความพึงพอใจน้อยกว่าไปสู่อุดที่พึงพอใจมากกว่า เช่นนักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ ประเด็นที่ควรพิจารณาคือความพึงพอใจที่นำมาตัวเป็นของครรหรือของสมาชิกกลุ่มใดในสังคม

วิวัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ง่ายกว่าไปสู่สภาพที่ซับซ้อน กว่า ส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนที่เป็นไปเองโดยไม่ต้องมีคร่าวางแผน เป็นการสั่งสมพอกพูนทีละเล็กทีละน้อย เช่น วิวัฒนาการของวิธีกินและปรุงอาหารของมนุษย์อีก การเปลี่ยนแปลงจากการกินด้วยมือและกินของสดของดิบเป็นการใช้ภาชนะและมีวิธีดัดหันเป็นชิ้นเล็กๆ และใช้ความร้อนทำให้สุก

พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทาง และเป้าหมายตามความต้องการของคนในสังคม (โดยเฉพาะผู้นำ) จะมีคร่าวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าต้องการให้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างไร เช่น การสร้างงานในชนบทเป็นการวางแผนพัฒนาชนบทโดยต้องการให้แรงงานในชนบทมีงานทำ หรือการสร้างโรงเรียนประจำตำบลเป็นการพัฒนาการศึกษาจากการวางแผนให้มีโรงเรียนในทุกตำบล

ภาวะทันสมัย (modernization) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในลักษณะความเจริญรุ่งเรือง ตามสมัย โดยเฉพาะตามอย่างประเทศตะวันตกมักจะเน้นความเจริญในด้านวัตถุหรือเงินได้จากวัตถุ เช่น การมีห้างสรรพสินค้าทันสมัยเมื่อ่อนในต่างประเทศ การใช้สต็อกคันบุปกรณ์ ประกอบการเรียนการสอนเมื่อ่อนในชั้นเรียนของต่างประเทศ

การปฏิบัติ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงอย่างฉบับลัพธ์ของระบบสังคมที่มีอยู่เดิมเป็นการรื้อโครงสร้างสังคมเดิม ทำให้ลักษณะความสัมพันธ์และสถานภาพทางสังคมที่มีอยู่เปลี่ยนไป ทำให้กลุ่มที่เคยมีอำนาจและเอกสารสิทธิ์ในสังคมกล้ายเป็นผู้ไร้อำนาจและเอกสารสิทธิ์ และมีคนกลุ่มอื่นเข้ามารครอบครองสิ่งเหล่านี้แทน เช่น การปฏิวัติในประเทศฝรั่งเศส เมื่อปี ก.ศ. 1789 ทำให้

สถาบันเกษตรริชสัญเสียอำนาจที่เคยมี และชนชั้นกลางเข้ามามีอำนาจแทน การปฏิรูปอุดสาหกรรมทำให้เกิดชนชั้นนายทุนซึ่งมีอำนาจแทนที่ชนชั้นกลาง

2. ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลง

การที่สังคมจะเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยเหตุปัจจัยหลายอย่างประกอบกันไม่ใช่ว่าปัจจัยเพียงอย่างเดียวที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เหตุปัจจัยเหล่านี้ได้แก่ (สุภารักษ์ จันทวนิช: 2529)

2.1 ปัจจัยทางประชากร ได้แก่ การโยกย้ายถิ่นฐานของประชากร เช่น ประชากรจากภาคเกษตรกรรมในชนบทอพยพเข้ามาสู่เมืองหลวง เพราะไม่มีงานทำ ผลที่เกิดขึ้นคือขาดแรงงานเกษตรในระยะยาวและการให้สวัสดิการทางสังคมแก่ผู้ที่โยกย้ายเข้ามาทำไร่ไม่ทั่วถึง

2.2 ปัจจัยทางวัฒนธรรม ได้แก่ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมด้วยวิธีต่างๆ เช่น การค้าขายติดต่อกัน การรุกรานโดยสิ่งคราบ การแสวงหาอาณานิคม และการรับข่าวสารจากสื่อมวลชน ทำให้ผู้คนรับรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกัน เมื่อมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามมา เช่น การรับนับถือศาสนาคริสต์ของชาวโรมันหลังจากที่ยึดครองดินแดนแบบปาเลสไตน์ได้

2.3 ปัจจัยทางเทคโนโลยีและวิทยาการ การค้นพบและการประดิษฐ์ต่างๆ เช่น เครื่องจักรไอน้ำ เครื่องพิมพ์ ปรมาṇุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพราะสิ่งเหล่านี้มีผลต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม

2.4 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การผลิตและความสัมพันธ์ทางสังคมในการผลิตเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น ในสังคมเกษตรกรรมกับสังคมอุดสาหกรรมส่วนความแตกต่างเกิดขึ้นจากการผลิตที่ต่างกัน และความสัมพันธ์ทางสังคมในกระบวนการผลิตที่ต่างกันของชาวนากับเจ้าของที่ดินเป็นกรรมกรกับนายทุน

2.5 ปัจจัยด้านอุดมการณ์และศาสนา ความเชื่อในด้านอุดมการณ์และศาสนาจะเป็นตัวกระตุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรง คือ การยอมรับนับถืออุดมการณ์หรือศาสนาใหม่ซึ่งมีผลต่อโครงสร้างสังคม โดยอ้อม คือ การที่อุดมการณ์และศาสนาได้ส่งผลกระทบไปยังปัจจัยด้านอื่นๆ แล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อีกทอดหนึ่ง เช่น มีความเชื่อว่า ศาสนาของประเทศในเอเชียเช่น พุทธศาสนา ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า ทำให้คุณมุ่งหน้าไปสู่ความหลุดพ้นมากกว่ามุ่งทำงานหนักเพื่อชีวิตในปัจจุบัน

2.6 ปัจจัยทางจิตวิทยา จิตใจและค่านิยมของคนแต่ละบุคคลมายและแต่ละคนชั้นไม่เหมือนกัน อาจถ่ายทอดไปสู่กันและกันหรือไม่ถ่ายทอดและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในที่สุด เช่น คนรุ่นพ่อ มีความคิดแบบอนุรักษ์นิยม คนรุ่นลูกคิดแบบก้าวหน้า ถ้าถ่ายทอดค่านิยมของกันและกันได้ ก็อาจเกิดการเปลี่ยนแบบพัฒนาการ แต่ถ้าถ่ายทอดกันไม่ได้ก็อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติ

บทบาทของการศึกษาในการพัฒนาสังคม

การศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีบทบาทในด้านการถ่ายทอดแบบแผนในการดำรงชีวิตแก่คนในสังคม รวมทั้งปลูกฝังและพัฒนาแนวทางใหม่ๆ ที่จะทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี บทบาทหรือหน้าที่หลักของการศึกษามีดังนี้ (Jarvis นวัตน์ : 2540)

1. ส่งเสริมบุคลิกภาพและสติปัญญาของแต่ละบุคคล กล่าวคือ บิดามารดาจะส่งบุตรหลานเข้าเรียน เพื่อให้เด็กมีความรู้ ทักษะ บุคลิกภาพ และพัฒนาการส่วนบุคคล เพื่อให้เด็กมีสุขภาพสมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

2. ฝึกฝนอาชีพให้แก่เยาวชน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถพอที่จะนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ ระบบการศึกษาจึงจัดสอนวิชาชีพหลายประเภทหลายระดับ ผู้ที่ต้องการประกอบอาชีพชั้นสูงและมีรายได้มาก อาจต้องเสียเวลาศึกษาเล่าเรียนเป็นเวลานาน ส่วนผู้ที่มีทุนน้อย ก็ใช้เวลาศึกษาเท่าที่โอกาสและความพร้อมจะอำนวย

3. ค้นคว้าและเผยแพร่เทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ๆ ที่จะนำความก้าวหน้ามาสู่สังคม สถาบันการศึกษาทั้งหลาย นอกจากจะถ่ายทอดวิชาความรู้แก่ผู้เรียนให้เหมาะสมในแต่ละระดับ แล้ว ยังเป็นแหล่งค้นคว้าวิจัยและทดลองสิ่งใหม่ๆ ที่จะช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้ดีขึ้นอยู่เสมอ รวมทั้งสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติได้

4. ช่วยสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม ทั้งนี้ หากทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ก็จะสามารถตระหนักรู้ถึงความเป็นอยู่ของแต่ละคน ให้มีสภาพใกล้เคียงกัน ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเกิดความเป็นปึกแผ่นขึ้นในชาติ

5. ผลิตซ้ำทางอุดมการณ์ การศึกษาทำหน้าที่นี้โดยการถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ อุดมการณ์ และวัฒนธรรมให้แก่เด็ก แล้วปลูกฝังความเชื่อและอุดมการณ์เหล่านี้ให้เกิดขึ้นซ้ำ หรือเกิดขึ้นใหม่ในตัวเด็ก ทำให้เยาวชนรับและเลิงเห็นว่าสิ่งนี้คือความเชื่อและอุดมการณ์ของ

ตนเอง การปลูกฝังนี้มีความหมายมากกว่าการถ่ายทอด เพราะได้นำไปเพาะขึ้นใหม่ในตัวเยาวชน (ปลูก) และสร้างความมั่นคงให้หยิ่งลึกซึ้ง เป็นอีกด้วย

บทบาทของการศึกษาในการพัฒนาสังคมดังกล่าวนั้น จะเห็นว่า การศึกษาได้พยายามสร้างความสมบูรณ์ในตัวเอง คือ พยายามที่จะสร้างคนให้เป็นบุคคลที่ได้รับการพัฒนา ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม พร้อมกันกับการที่จะรับเทคโนโลยีทางการเมือง ที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อตนเองและสังคม และสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติได้เป็นต้น

แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม

เพื่อให้เห็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงคร่าวๆ แยกเสนอแนะความคิดในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมออกเป็นด้านๆ ซึ่งในเรื่องนี้ ชิริวัฒน์ นิจเนตร ได้แยกพิจารณาเป็น 3 ด้าน คือ การจัดการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบท การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความเป็นธรรมในสังคม และการจัดการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบท

ความยากจนเป็นภาวะขั้นสูงทางเศรษฐกิจ ซึ่งปรากฏในรูปของการขาดแคลน ปัจจัยพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต ทั้งในด้านอาหารการกิน เครื่องอุปโภคบริโภค ที่อยู่อาศัย บริการด้านการแพทย์และอนามัย เป็นต้น สาเหตุของความยากจนส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการขาดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ รวมทั้งข้าวสารข้อมูลที่จำเป็นต่อการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น การศึกษาจึงมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้ดังต่อไปนี้

1.1 การกระจายโอกาสในการเข้ารับการศึกษาระดับต่างๆ แก่เยาวชนวัยเรียน อย่างทั่วถึง เปิดโอกาสให้ลูกหลานเกษตรกรในชนบทได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ ความพร้อม และส่งเสริมประสบการณ์ให้แก่เด็ก

1.1.1 เด็กวัย 3 - 5 ปี รู้สึกว่าจดหมายศูนย์เด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรืออนุบาลชนบทขึ้น โดยจัดให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้านเป็นการเตรียมความพร้อม และส่งเสริมประสบการณ์ให้แก่เด็ก

1.1.2 ระดับประถมศึกษา รู้สึกว่าปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ประถมศึกษาในชนบทให้ใกล้เคียงกับในเมือง รวมทั้งจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของ

ท้องถิ่นและลักษณะอาชีพของคนในชุมชน โดยสอดแทรกรายวิชาที่เด็กสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพหรือช่วยพ่อแม่ทำงานได้

1.1.3 ระดับมัธยมศึกษาที่เน้นหนักสายอาชีพ รวมทั้งวิทยาลัยอาชีวศึกษา ต่างๆ ควรร่วมมือกับชุมชน และสถานประกอบการในท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อผู้เรียนจะได้ฝึกปฏิบัติจริง

1.1.4 ระดับอุดมศึกษา รู้ควรหาวิธีการให้เยาวชนที่ยากจนในชนบทได้มีโอกาสได้เข้าเรียนมากขึ้น เช่น การจัดสรรงานตามภาระเด็กในชนบท การให้ทุนการศึกษาหรือการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปยังส่วนภูมิภาค เป็นต้น

1.2 จัดการศึกษานอกระบบให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาของคนยากจนในชนบท โดยปกติขอบข่ายของการจัดการศึกษานอกระบบครอบคลุมอย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นประชากรที่อยู่นอกระบบโรงเรียนทั้งหมด และเน้นสาระสำคัญ 3 ด้าน คือ

1.2.1 การให้ความรู้พื้นฐานทั้งด้านสามัญและวิชาชีพที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น การอ่านออกเขียนได้ การรักษาสุขภาพอนามัย การทำสิ่งของใช้เอง

1.2.2 การให้ข่าวสารข้อมูลที่จำเป็นและทันต่อเหตุการณ์ เช่น ความรู้ด้านการตลาด ราคาสินค้า สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ฯลฯ

1.2.3 การเพิ่มพูนทักษะวิชาชีพ ทั้งทักษะเบื้องต้น การฝึกเบื้องต้น และการฝึกฝนเพื่อให้เกิดประสบการณ์และความชำนาญจนสามารถเลี้ยงชีพได้ โดยเน้นอาชีพในท้องถิ่น ซึ่งไม่ต้องลงทุนหรือใช้เครื่องมือราคาแพง เช่น ช่างเดินสายไฟฟ้า ช่างซ่อมวิทยุ ช่างซ่อมจักรยานยนต์

การให้การศึกษาทั้ง 3 ลักษณะนี้ สามารถปรับตัวทางให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนได้ โดยเน้นการฝึกอบรมระยะสั้น เริ่มด้วยการให้รู้หนังสือ เพื่อให้ประชาชนสามารถอ่านเอกสารคู่มือหรือคำแนะนำต่างๆ ของทางราชการได้ เช่น คู่มือการปฐมพยาบาล หรือการใช้ยาสามัญประจำบ้าน คำแนะนำวิธีการทำปุ๋ยหมักเพื่อปรับปรุงดิน การทำบัญชีแบบง่ายๆ การติดตามข่าวสารด้านความต้องการสินค้าเกษตรและราคาสินค้า วิธีการเก็บรักษา หรือแปรรูปผลผลิต การศึกษาดังกล่าวอาจจัดในรูปของการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ วิทยุศึกษา ที่อ่านหนังสือพิมพ์ในหมู่บ้าน เอกสารแจก รวมทั้งการอบรมของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

ในด้านการฝึกฝนทักษะและการพัฒนาอาชีพของชนบทก็มีหน่วยงานการศึกษา และส่วนราชการอื่นๆ ดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบทลายหน่วยงาน เช่น กรมวิชาการ

เกษตร กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมการพัฒนาชุมชน และกรมการศึกษาอกรอบโรงเรียน เป็นต้น

1.3 การให้สถาบันอื่นๆ ที่มีอยู่ในสังคมช่วยเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลและให้การศึกษา แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสถาบันศาสนาและสื่อมวลชน ตัวอย่างเช่น วิทยุหรือ โทรทัศน์ ควรให้ความรู้และข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการทำมาหากินและการดำรงชีวิตของ ประชาชนให้มากที่สุด ในรูปของข่าวเกษตรกร รายการเพื่อสุขภาพ วิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา รายการส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น สถาบันศาสนาอาจช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและปรับปรุง เจตคติและค่านิยมที่ไม่เหมาะสมบางประการของชาวชนบท เช่น การเชื่อถือโซคลาจ การเล่น การพนัน รวมทั้งปลูกฝังนิสัยที่เอื้อต่อการพัฒนาตนของแก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่ม การพึงตนเอง การประหดัต และขยัน ฯลฯ

2. การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม

การศึกษาอบรมเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลมีรายได้สูงขึ้น สามารถยก ฐานะทางเศรษฐกิจ และสถานภาพทางสังคมของตนเองให้สูงขึ้น ช่วยให้บุคคลสามารถประกอบ อาชีพหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถสร้างอำนาจในการ ต่อรองให้กับตนเองได้ ดังนั้น ถ้ารัฐบาลสามารถกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน ได้อย่างทั่วถึงและเสมอภาคกันแล้ว การศึกษาจะกลายเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นธรรม ในสังคมได้ในระดับหนึ่ง ความเสมอภาคทางการศึกษาไม่ได้หมายถึง การที่ทุกคนได้รับการ ศึกษาเท่านั้น เพราะบุคคลย่อมเกิดมาไม่เหมือนกัน ความพร้อม ความสนใจและความสามารถ ย่อมไม่เท่ากัน ความเสมอภาคที่กล่าวถึง จึงเป็นความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาซึ่งมี อยู่หลายลักษณะ คือ

2.1 การให้หลักประกันแก่เด็กแต่ละคน ได้ศึกษาเล่าเรียนตลอดช่วงระยะเวลาหนึ่ง ตามความสามารถและสติปัญญา

2.2 การให้เด็กทุกคนมีโอกาสได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน ได้เรียนในสถานศึกษาที่มีคุณภาพใกล้เคียงกันทั้งในแง่คุณวุฒิของอาจารย์ อาคารสถานที่ และ อุปกรณ์การสอน

2.3 การที่เด็กทุกคนได้รับการถ่ายทอด พัฒนาทักษะและความรู้พื้นฐาน อันจำเป็น แก่การอยู่รอดของชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม จนกระทั่งเด็กมีทักษะและความรู้ดังกล่าว เท่าเทียมกัน ในกรณีนี้เด็กที่มีฐานะด้อยทางเศรษฐกิจและสังคม หรือมีความบกพร่องทาง

ร่างกายและจิตใจ อาจต้องได้รับบริการการศึกษาในปริมาณที่มากกว่าเด็กที่มีฐานะได้เปรียบ เพื่อให้มีคุณสมบัติพื้นฐานทัดเทียมกัน

จะเห็นว่า ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาที่พึงประสงค์สำหรับการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมนั้น น่าจะเป็นความเสมอภาคด้านคุณภาพของบริการการศึกษาและผลผลิตจากการระบบการศึกษาเป็นสำคัญ

3. การจัดการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันประเทศไทยต่างๆ ประสบปัญหารุนแรงในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายประการด้วยกัน อาทิเช่น พื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรม เกิดความเสื่อมโกร姆ของทรัพยากรดินและน้ำ ฯลฯ กล่าวโดยสรุปปัญหาสภาพแวดล้อมมีอยู่ 2 ระดับ คือ

3.1 ระดับมหภาค ซึ่งเป็นปัญหาที่มีส่วนสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศ ได้แก่ การพัฒนาชนบท การปลูกป่า การสร้างเขื่อนและการผลิตไฟฟ้า การอุดหนากรรม การขยายตัวของเมือง การตั้งถิ่นฐานของประชากร เป็นต้น

3.2 ระดับชุมชน เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชีวิตประจำวันของประชากรที่อาศัยอยู่ในชนบทและในเมือง เช่น ปัญหาสุขภาพอนามัย การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และแบบแผนทางวัฒนธรรม ฯลฯ

การแก้ไขและป้องกันปัญหาสภาพแวดล้อม จะกระทำได้โดยการเปลี่ยนเจตคติและความเชื่อของคนในสังคมให้มีพัฒนาระบบนิทางที่พึงประนีตนา การใช้เทคโนโลยีมาควบคุมหรือป้องกันเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ จำเป็นต้องใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และพัฒนาระบบที่เหมาะสมให้แก่คนในทุกสังคมด้วยวิธีดังนี้ คือ

1. ปลูกฝังให้ประชาชนมีเจตคติที่ดี ในกรรณอนุรักษ์และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมหรือปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่
2. รณรงค์ให้ประชาชนเข้าใจปัญหาและอันตรายที่จะเกิดขึ้น ถ้าขาดความรู้ความเข้าใจทางนิเวศวิทยา
3. ส่งเสริมให้มีการสอนหลักสูตรนิเวศวิทยาในทุกระดับและทุกประเภทของการศึกษา
4. ส่งเสริมการวิจัยและตรวจสอบสภาพแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหารือพัฒนามิใช่เป็นสูตรสำเร็จที่กำหนดไว้ตายตัว แต่หากยึดหยุ่นไปตามสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ดังนั้นจึงขอเสนอแนวทางในการจัดหลักสูตรเพื่อพัฒนาสังคมไว้ในที่นี้ เพื่อเป็นแนวทางพิจารณาเพิ่มเติมจากที่กล่าวมาแล้ว ดังนี้ (จำนวน : 2540)

1. หลักสูตรจะต้องมีหัวในส่วนที่จะสร้างพลเมืองให้มีคุณลักษณะร่วมกัน เพื่อความเป็นปีกแ芬มั่นคงของสังคมและเพื่อให้คนในชาติไหลไปสู่สายขาวมันธรรมอันเดียวกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีหลักสูตรที่มีลักษณะห้องถีน เพื่อตอบสนองความแตกต่างของความต้องการและปัญหาซึ่งไม่เหมือนกัน
2. การสร้างหลักสูตรจะต้องเริ่มจากสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของสังคม ผนวกเข้ากับแนวโน้มภายในของรัฐที่จะพัฒนาสังคมและวางแผนแนวทางเพื่อจะสนองความต้องการ หรือแก้ไขปัญหาเหล่านั้นโดยใช้หลักสูตรเป็นแนวทางหลัก โดยให้สอดคล้องประสานสัมพันธ์ทุกระดับการศึกษาทั้งในและนอกระบบ
3. หลักสูตรไม่ควรมุ่งแต่การสร้างความสามารถในการดำรงชีวิตของบุคคลเท่านั้น แต่จะต้องคำนึงถึงชีวิตของสังคมด้วย นั่นคือหลักสูตรจะต้องเป็นลักษณะเพื่อชีวิตและสังคม
4. หลักสูตรต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและเหมาะสมกับความจำเป็นของตนเอง ไม่ควรลอกเลียนแบบตามมาตรฐานสากลหรือสังคมที่พัฒนาแล้ว

5. เอกสารหลักสูตรไม่ควรมีเพียงการทำหน้าที่อธิบายความรู้ที่ควรสอน แล้วบรรจุไว้ในตำรามาตรฐานสากลทั่วประเทศเท่านั้น แต่จะต้องมีเอกสารที่กำหนดวิธีการเรียนการสอนในแต่ละหัวข้อเพื่อให้เกิดผลได้เป็นการปฏิบัติในชีวิตด้วย

6. หลักสูตรและการสอนต้องเน้นเรื่องการคิดอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นระบบและเป็นเหตุผล การทำหลักสูตรการสอนให้เป็นวิทยาศาสตร์ จะต้องทำให้มีลักษณะเด่นดังนี้ คือ

6.1 หลักสูตรการสอนต้องเน้นการปฏิบัติ ไม่ใช่นั่นที่การท่องจำ การปฏิบัติในที่นี่ มีได้หมายถึงการปฏิบัติแต่ในห้องทดลองเท่านั้น ยังหมายถึงการปฏิบัติทางสังคมด้วย

6.2 จะต้องเน้นการวิเคราะห์ วิจารณ์ มีเชื่อมต่อตามที่ได้รับการบอกกล่าวหรือตามประเด็น

6.3 หัดการคิดการทำงานอย่างมีระบบ และมีแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว

7. หลักสูตรจะต้องเน้นเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีความเสียสละ มองประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

